

ZÁPIS ZO ZÁVEREČNEJ KONFERENCIE PROJEKTU realizovanej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky v Bratislave

V dňoch 18.-19. apríla 2023 organizovalo Ministerstvo spravodlivosti SR medzinárodnú konferenciu s názvom „**Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike**“ ako súčasť národného projektu, ktorý má za cieľ zvýšenie povedomia o ADR (Alternative/Amicable Dispute Resolution) v civilnej a trestnej oblasti.

Projekt je súčasťou operačného programu Efektívna verejná správa a je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Záverečná konferencia sa konala za účasti domácich i zahraničných expertov, pôsobiacich v oblasti civilnej a trestnej mediácie, ako i zástupcov z radov odborníkov, ktorí sa aktívne zapojili do pilotného projektu.

Cieľom konferencie bolo priblížiť výsledky projektu ale aj perspektívy rozvoja alternatívneho riešenia sporov **mediáciou** a využívaním nástrojov **restoratívnej justície** v zahraničí odbornej verejnosti, najmä trestným sudcom a orgánom činným v trestnom konaní, ktorí majú zásadný vplyv na rozhodovanie o využívaní alternatívnych riešení sporov formou mediácií v trestnom práve, a tiež sudcom civilnej agendy, mediátorom a zástupcom orgánov verejnej moci, ktorí participujú na riešení sporov v civilnej agende, kde mediácia je účinným spôsobom prevencie eskalácie sporov a tiež účinným nástrojom riešenia sporov ako alternatívy k súdnemu konaniu.

Prvý deň konferencie bol zameraný na prezentáciu projektu, jeho východísk a výsledkov v rámci plenárnej časti.

Konferenciu otvoril svojím príhovorom **minister spravodlivosti Viliam Karas**, ktorý poukázal na význam restoratívnej justície a mediácie v trestných a civilných veciach. Platformu restoratívnej justície s jej pozitívnym vstupom do súčasného návrhu novely Trestného zákona, ktorý schválila Vláda SR, priblížil vo svojom príspevku **štátny tajomník Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky Peter Sepeši**.

Nasledovali príspevky zahraničných účastníkov. **Edita Törz** z Maďarska, ktorá je výkonnou riaditeľkou Európskeho fóra pre restoratívnu justíciu (EFRJ), predniesla príspevok o EFRJ, jeho štruktúre a činnosti, zdôraznila hlavné myšlienky restoratívnej justície, jej vývoja ako aj perspektívy ďalšieho smerovania. Civilnej mediácii a jej postaveniu v kontexte súdneho konania sa venovali príspevky Ivana Derera z Canady a Che Meakinsa z Veľkej Británie. **Ivan Derer** je profesionálny mediátor v provincii Alberta, jeho príspevok bol zameraný na mediáciu v civilných a obchodných veciach. **Che Meakins** je mediátor a solicitor z Londýna, vo svojom príspevku sa zameril na rodinnú mediáciu, ktorá sa vo Veľkej Británii aktívne využíva.

Prezentáciu výsledkov implementácie nástrojov alternatívneho riešenia sporov cestou využitia mediácie a nástrojov restoratívnej justície v rámci národného projektu predstavili garanti národného projektu – **Vladimír Cehlár** za trestnú časť a **Beáta Swanová** za civilnú časť.

Implementačná fáza projektu ADR začala v r. 2021 v trestnej časti resp. v r. 2022 v civilnej časti projektu. V rámci pilotného projektu sa testovali hypotézy, ktoré mali potenciál priniesť lepšie aplikovanie alternatívneho riešenia sporov v civilnej a trestnej oblasti.

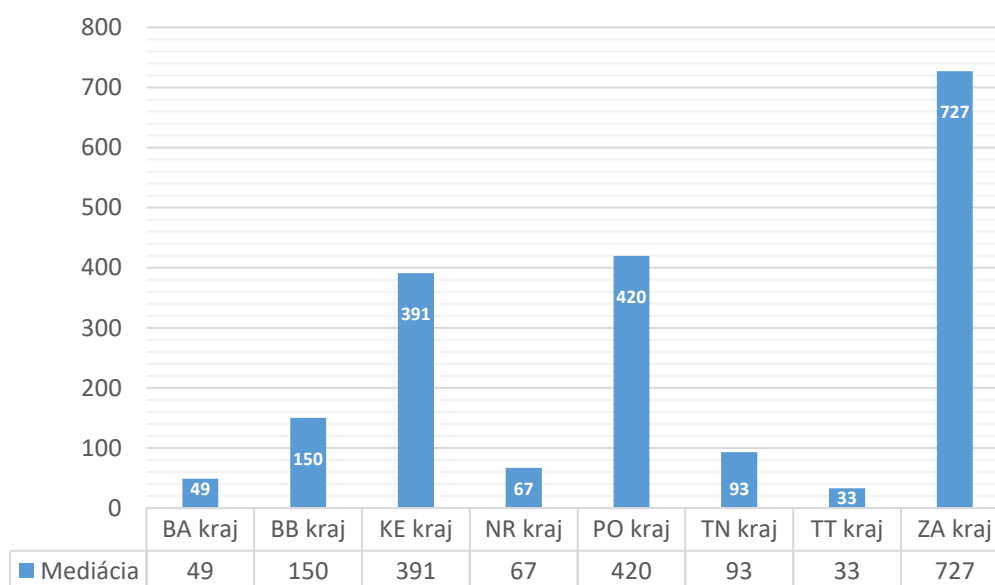
Trestná časť mala za cieľ pilotné zavedenie špecialistu, ktorý by v praxi vykonával v prevažnej miere len mediácie v trestných veciach. Druhým zámerom bolo zistiť, či a v akých situáciách je možné oddeliť výkon inštitútov probácie a mediácie tak, aby probačný a mediačný úradník v jednej osobe nevykonával všetky druhy probácie a mediácie. Zámerom bolo dosiahnuť stav, ktorý vytvorí platformu v podobe špecializácie probačného a mediačného úradníka v oblasti probácie, ktorá si spravidla vyžaduje „prísnejšie“ prístupy, v prípade mediácie sa očakávajú viac „mäkšie“ prístupy.

Civilná časť sa overovala záujem o poskytovanie bezplatnej mediácie a jej vplyv na ďalší priebeh sporu, respektíve skúmala, či má využívanie mediácie vplyv na skrátenie súdneho konania a času sudcov, potrebného na riešenie sporov alebo či prináša iné zlepšenie riešenia sporov v súdnom konaní.

Samotné pilotné overovanie jednotlivých modulov efektívneho využívania restoratívnych programov sa realizovalo v rámci Krajského súdu Žilina na siedmich okresných súdoch. Na pilotných súdoch v rámci Žilinského kraja došlo prijatím nových probačných a mediačných úradníkov (PaMÚ) resp. k prerozdelením náplne činnosti a zavedením tzv. „lietajúceho“ mediačného úradníka **k rozdeleniu pracovnej náplne PaMÚ a teda aj špecializácii na výkon mediačnej činnosti**. Táto špecializácia sa ukázala ako veľmi efektívna a priniesla nárast počtu zrealizovaných mediácií v trestných veciach a zvýšenie kvality poskytovaných služieb pri mediáciách medzi páchatelom a poškodeným.

Za obdobie rokov 2021 a 2022, t.j. v čase realizácie projektu boli zaevidované podnety a žiadosti na mediáciu v trestných veciach v 727 prípadoch. V porovnaní s inými krajinami, kde sa projekt nerealizoval, za to isté obdobie bol stav v Prešovskom kraji – 420 prípadov, Košickom kraji – 391 prípadov, Banskobystrickom kraji – 150 prípadov a v ostatných krajinách tento počet bol menší ako 100 prípadov.

Graf: počet mediácií v trestných veciach za jednotlivé krajské obvody (2021-2022)

Pilotný projekt preukázal, že rozdelenie agendy probácie a mediácie na dva samostatné oblasti má svoje vecné aj odborné opodstatnenie. Pridanou hodnotou celého projektu ADR bola skutočnosť, že poznatky z aplikačnej praxe a výstupy zo zrealizovaných 57 supervízií sa priebežne implementovali do návrhu novely Trestného zákona. Kvalita podnetov a jednotlivých návrhov bola tak silná a relevantná, že v prevažnej miere boli akceptované a premietnuté do paragrafového znenia.

V oblasti civilnej mediácie sa od marca 2022 overoval model odporúčenia mediácie resp. výzvy na mediáciu vo veciach, v ktorých prebiehalo súdne konanie v tých prípadoch, ktoré súd vyhodnotil ako vhodné na využitie mediácie. Účastníci súdneho konania (sporové strany) oslovovali na odporúčenie súdu alebo na výzvu súdu mediátorov, ktorí boli vysúťažení vo verejnej súťaži (celkovo 16 mediátorov pre 25 pilotných súdov), ktorí pre účastníkov súdneho konania realizovali mediáciu bezodplatne, pričom ich odmena bola hradená z prostriedkov projektu. Celkovo bolo do 31.3.2023 **odporúčených 196 mediácií**, z ktorých veľká väčšina účastníkov súdneho konania reálne možnosť mediácie využila a zrealizovalo sa úvodné stretnutie s mediátormi. Percentuálna účasť na takomto informatívnom stretnutí s mediátorom bola približne 80% a približne v rovnakom pomere následne aj strany sporu súhlasili so začatím mediácie (teda prevažná väčšina tých sporových strán, ktoré sa zúčastnili informatívneho stretnutia s mediátorom aj súhlasila s mediáciou). **Ak mediácia prebehla, približne polovica prípadov skončila dohodou alebo aspoň čiastočnou dohodou**, predmet sporu sa vyčerpал približne v 35 % prípadov. Časť dohôd o mediácii bola schválená súdom a v niektorých prípadoch došlo k späťvzatiu návrhu na začatie súdneho konania (žaloby). Implementačná fáza skončila 30.4.2023.

V rámci plánovaných podaktivít projektu bolo realizované pre sudcov, prokurátorov, vyšších súdnych úradníkov vzdelávanie. V rámci trestnej časti projektu bolo zrealizované vzdelávanie so zameraním na restoratívnu justíciu v ôsmich krajoch, kde účasť v počte 99 sudcov, prokurátorov a vyšších súdnych úradníkov bola pozitívnou spätnou väzbou. V rámci školení v oblasti civilnej mediácie boli realizované pre sudcov z pilotných súdov vstupné online stretnutia pred začatím implementačnej fázy a následne boli zrealizované dvojďňové vzdelávania zážitkovou formou. Na základe výsledkov sa potvrdilo, že vzdelávanie o mediácii má význam a zo strany súdov je požiadavka na zaradenie aj tohto typu školení do pravidelných harmonogramov školení pre sudcov a zamestnancov justície.

Celkovo odborní garanti zhodnotili projekt ako prínosný, pričom z hľadiska trvalej udržateľnosti je potrebné dosiahnuť, aby sa **výsledky overené v pilotnej fáze projektu premietli aj do praxe ostatných súdov a mali presah aj do legislatívnej úpravy.** V časti trestnej mediácie okrem už navrhnutých zmien v právnych predpisoch je potrebné zabezpečiť **nárast počtu probačných a mediačných úradníkov**, aby bolo možné zabezpečiť nielen kvalitnejší výkon ich činnosti ale aj ich špecializáciu. V rámci civilnej mediácie si podpora efektívneho využitia mediácie v už prebiehajúcich súdnych sporoch vyžaduje možnosť, aby súd **mohol nariadiť informatívne stretnutie s mediátorom** v prípadoch ak je to účelné a vhodné.

V druhom bloku príspevkov vystúpili členovia expertného tímu v oblasti trestnej mediácie a zahraniční hostia, ktorí sa aktívne venujú problematike restoratívnej justície.

Tomáš Balogh, krajský prokurátor pôsobiaci na Krajskej prokuratúre Žilina predniesol príspevok „Možnosti využitia mediácie a restoratívnych programov v prípravnom konaní“ a **Daniel Petričko**, sudca, pôsobiaci na súde Okresný súd Michalovce, predniesol príspevok „Restoratívna justícia a jej uplatňovanie v konaní pred súdom“.

Andrea Matoušková – Riaditeľka Probačnej a mediačnej služby Českej republiky mala príspevok má na tému: „Uplatnění mediace v rámci trestního řízení v ČR – úspěchy, překážky, inovace“ a **Petra**

Masopust Šachová oboznámila v závere prvého bloku prítomných so svojím príspevkom „**Restoratívni justice jako impulz k paradigmatické změně trestněprávních systémů**“.

V časti venujúcej sa civilnej mediácii členovia expertného tímu **Vladimír Labáth** a **Jana Pružinská** informovali prítomných o predbežných výsledkoch výskumu, ktorý v rámci implementačnej fázy projektu v civilnej časti prebiehal. Následne zazneli príspevky sudcov z OS Spišská Nová Ves, **Mateja Okályho** a **Martina Špaka**, ktorý popísali svoje skúsenosti s mediáciou, realizovanou v rámci projektu. Mediátorka **Helena Múdra** predniesla príspevok, v ktorom zhrnula svoje skúsenosti a tiež názory oslovených mediátorov, ktorí boli v projekte zapojení.

Druhý deň konferencie prebiehal v dvoch samostatných sekciách, zameraných na prezentáciu konkrétnych výsledkov a skúseností z pilotného projektu.

V trestnej časti boli v rámci workshopu predstavené aplikácie restoratívnej justície v praxi špecialistami na trestnú mediáciu s kazuistikami, doplnené prezentáciami prípadových štúdií dobrej praxe.

V sekcii civilného práva v úvode v rámci panelovej diskusie zazneli názory zapojených sudcov a tiež mediátorov, ktorí poskytovali služby pilotným súdom. Prítomní panelisti potvrdili, že spolupráca súdov a mediátorov má svoj význam.

Následne sa prítomní oboznámili s potrebou mediácie aj v konaniach, týkajúcich sa maloletých, v príspevku zástupcu Úradu komisára pre deti **Rudolfa Hubočana**. **Jitka Mikuličová** z Úradu priemyselného vlastníctva predniesla zaujímavé informácie o možnostiach využitia mediácie v rámci sporov z práv priemyselného vlastníctva v zahraničí a oboznámila s postupom úradu, ktorý využíva určité prvky mediácie pri riešení sporov v súvislosti s ochrannými známami resp. spormi v oblasti priemyselného vlastníctva.

Konferencia mal veľmi pozitívny ohlas a zúčastnilo sa jej viac ako 130 účastníkov. Ďalšie informácie o výsledkoch implementačnej fázy jednotlivých častí projektu budú zverejnené v osobitných dokumentoch. Plánovaný termín ukončenia projektových aktivít je 30.6.2023.